

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovi člana V stav 4 Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1 Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 3. do 5. marta 2015. godine, donijela je

ODLUKU

I

Mjesto i ostaci historijskog spomenika Ljubunčića (Teskeredžića) kule u Voljicama, općina Gornji Vakuf-Uskoplje, proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru označenom kao k.č. 2987/2, posjedovni list broj 982, k.o. Voljice, općina Gornji Vakuf-Uskoplje, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik primjenjuju se mjere zaštite utvrđene Zakonom o provođenju odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

II

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Komisija) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati finansijska sredstva za izradu i postavljanje informacione table sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III

U cilju trajne zaštite nacionalnog spomenika na prostoru definiranom u tački I stav 2 ove odluke, utvrđuju se sljedeće mjere zaštite:

- dopušteni su isključivo radovi na rehabilitaciji, kao i radovi koji će osigurati održivu upotrebu spomenika, uključujući i one radove čija je svrha prezentacija nacionalnoga spomenika, uz odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje i stručno nadziranje nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine;
- radove na rehabilitaciji moguće je izvršiti jedino pod uvjetom da se osigura dovoljno dokumenata o stanju dobra prije njegovog uništenja;
- prikom radova na rekonstrukciji, restauraciji i konzervaciji objekta nužno je sačuvati izvorni izgled objekta;

- dijelove koji nedostaju rekonstruirati u izvornom obliku, iste veličine, od istoga ili istovrsnog materijala, primjenom istih tehnoloških pristupa u najvećoj mogućoj mjeri, na temelju dokumentacije o izvornom obliku;
- pažljivo čišćenje objekta od otpada, uz prikupljanje i selekciju pronađenih ulomaka;
- izrada evidencijskih kartona za sve pronađene ulomke sa detaljnim opisom i valorizacijom;
- izrada privremene drvene nadstrešnice radi pohranjivanja ulomaka u svrhu njihove zaštite od negativnih utjecaja do konačne primjene – ugradnje ili pohranjivanja u muzej ili neku drugu instituciju;
- izrada Preliminarne tehničke procjene stanja i Studije izvodljivosti za stavljanje objekta u upotrebu;
- izrada detaljnog arhitektonskog snimka postojećeg stanja nacionalnoga spomenika uz provedbu istražnih radova kojim će se utvrditi svi relevantni podaci o objektu;
- izrada projekta rehabilitacije nacionalnoga spomenika.

IV

Stavljaju se van snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski akti u dijelu u kojem su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

V

Svako, a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe, suzdržat će se od preduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VI

Ova odluka dostavit će se Vladi Federacije, federalnom ministarstvu nadležnom za prostorno uređenje, nadležnoj službi zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine i općinskom organu uprave nadležnom za poslove urbanizma i katastra, radi provođenja mjera utvrđenih u tač. II–V ove odluke, te nadležnom općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VII

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web-stranici Komisije (<http://www.kons.gov.ba>).

VIII

Prema članu V stav 4 Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

IX

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Martin Cherry, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović i Ljiljana Ševo.

Predsjedavajući Komisije

Dubravko Lovrenović

Broj: 02-2.3-64/15-9
4. marta 2015. godine
Sarajevo

O b r a z l o ž e n j e

I – UVOD

Na osnovi člana 2. stav 1 Zakona o provedbi odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, "nacionalni spomenik" je dobro koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglasila nacionalnim spomenikom, u skladu sa članovima V i VI Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira da li je za dotično dobro podnesen zahtjev.

Halima Crnica iz Gornjeg Vakufa-Uskoplja podnijela je dana 14.11.2012. godine Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika peticiju/prijedlog za proglašenje **Ljubunčića kule**, općina Gornji Vakuf-Uskoplje nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine. Na osnovi prijedloga, Komisija je pokrenula postupak za proglašenje **Ljubunčića kule** nacionalnim spomenikom, u skladu sa članom V Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i odredbama Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika.

Izjava o značaju dobra

Iako u lošem stanju, Ljubunčića kula u Voljicama predstavlja primjer specifične gradnje i načina života tokom osmanskog perioda na prostorima u i oko Gornjeg Vakufa. Njena vrijednost leži i u činjenici da su od osam kula koje je na području općine Hamdija Kreševljaković registrirao 50-ih godina XX stoljeća, ostali sačuvani samo ostaci ove kule. Iako podaci o tačnom vremenu njene gradnje i graditeljima nisu sačuvani, po karakteristikama gradnje sličnih objekta moguće je pretpostaviti da je kula nastala u periodu između XVII i XVIII stoljeća. Kontinuitet stanovanja u ovom objektu trajao je do kraja XX stoljeća sve do njenog rušenja.

II – PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne Odluke o proglašenju predloženog dobra nacionalnim spomenikom, izvršen je uvid u:

- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući opis, arhitektonski snimak i fotografije,
- uvid u sadašnje stanje dobra,
- kopiju katastarskog plana,
- izvod iz posjedovnog lista,
- historijsku, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru, koja je data u popisu korištene dokumentacije u okviru ove Odluke.

Prema odredbi člana V stav 2 Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 37. Poslovnika o radu Komisije, prije donošenja konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, Komisija je dužna pružiti mogućnost vlasniku predloženog nacionalnog spomenika, podnosiocu peticije, institucijama nadležnim za očuvanje naslijeđa, stručnim i naučnim institucijama, stručnjacima i naučnicima, kao i drugim zainteresiranim licima da iznesu svoje stavove.

U skladu s tim, Komisija je preduzela sljedeće aktivnosti:

- dopisima broj: 06.3-35.2-2/13-133 i 06.3-35.2-5/13-67 od dana 30.05.2013. godine, zatražila dostavljanje dokumentacije i stavova u vezi sa proglašenjem *Ljubunčića (Teskeredžića) kula u Voljicama, općina Gornji Vakuf-Uskoplje* nacionalnim spomenikom, od: Općine Gornji Vakuf-Uskoplje, Federalnog ministarstva za prostorno uređenje i Zavoda za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta;
- u "Službenom glasniku BiH", broj 55/14 od 15.07.2014. godine objavljeno je Obavještenje o pokretanju postupka proglašenja predmetnog i drugih dobara nacionalnim spomenicima, sa pozivom vlasnicima i drugim zainteresovanim fizičkim i pravnim licima, tijelima i institucijama da u roku od 30 dana dostave Komisiji svoja stajališta u vezi sa proglašenjem dobra nacionalnim spomenikom.

Do donošenja Odluke, Komisiji je dostavljena sljedeća dokumentacija:

- dopisom broj: 07-40-4-3630-1/13 od dana 03.06.2013. godine Zavod zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta obavijestio je Komisiju da je dobro bilo evidentirano (pod nazivom Kula Ljubunčića, Voljice, Gornji Vakuf), ali nije upisano u Registar nepokretnih spomenika kulture SR BiH;
- dopisom broj: 03-23-2-688/13 MD-2 od dana 08.07.2013. godine Federalno ministarstvo za prostorno uređenje obavijestio je Komisiju da ne raspolaže podacima niti dokumentacijom za navedeno dobro; dana 25.07. 2014. Općina Gornji Vakuf-Uskoplje – Služba za imovinsko pravne poslove i katastar dostavila je kopiju katastarskog plana.

1. Podaci o dobru

Lokacija

Ljubunčića (Teskeredžića) kula se nalazi u Voljicama, oko 10 km udaljenom od Gornjeg Vakufa-Uskoplja.¹

Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru koji obuhvata k.č. 2987/2, posjedovni list 982, k.o. Voljice, općina Gornji Vakuf-Uskoplje, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Historijski podaci

U Bosni i Hercegovini u osmanskome periodu feudalci-spahije, zaimi i kapetani gradili su kule, stambeno-fortifikacijske objekte s pratećim stambenim dodatkom odžakom-konakom.²

Kulama su nazivane i *ishodne* kuće, građene u blizini većih gradova, i koje su predstavljale objekte u kojima se boravilo tokom ljetnih mjeseci.³

¹ Gornji Vakuf-Uskoplje je grad i središte istoimene općine u Srednjobosanskom kantonu u Bosni i Hercegovini.

² Alija Bejtić, *Prilozi za orijentalnu filologiju i istoriju jugoslovenskih naroda pod turskom vladavinom III - IV 1952–1953*, Štamparski zavod "Veselin Masleša" Sarajevo, 1953. str. 280, 281.

³ *Odžaci ili konaci nisu građeni pored kula zbog nedostatka stambenog prostora već je način izgradnje tih stambenih cjelina bio takav da je glavna zgrada imala ulogu kule, odžak je bio drugi stambeni objekat, a konak objekat za smještaj gostiju. Osim ovih objekata postojao je i čitav niz drugih pomoćnih objekata.* Hamdija Kreševljaković, *Kule i odžaci u Bosni i Hercegovini*, Naše starine II, 1954., str. 71–86.

Hamdija Kreševljaković je pedesetih godina XX vijeka zabilježio da se u Bosni i Hercegovini još samo dvadesetak kula nalazi u dobrom stanju, u šesnaest se stanuje, a ostale su napuštene.

U samom Gornjem Vakufu su bile tri kule:

- *Gafića kula* u Donjoj mahali, kula na dva sprata osnovice 6 X 7 metara, koja je bila nastanjena 50-ih godina XX stoljeća i pripadala je istoimenoj porodici,
- *Kovačevića kula* u Donjoj mahali sa dva kata i osnovice dimenzija 8X8 metara, i
- *Hadžijahića kula* koja se nalazila uz lijevu obalu Vrbasa. Kula je bila nastanjena sve do 1942. godine. U požaru svi drveni elementi su izgorjeli. Od objekta su ostale samo zidovi koji su porušeni u u poplavi.⁴

U okolini Gornjeg Vakufa zabilježene su sljedeće kule i to:

- u selu Grnica – kula Kurbegovića,
- u selu Paloč – kula Hadžibulića,
- u selu Ričuca – kula je pripadala porodici Bušatlić,
- u selu Bistrica nalazila se Abazovića kula,⁵
- U selu Moščani, koje je udaljeno 3,5 km od Gornjeg Vakufa, na brežuljku koje dominira selom i Vilić-Poljem, vidiljivi su bili temelji kule, koja je imala dva sprata, a srušena je 1930 godine. Kula je pripadala porodici Vilić, kasnije prozvanoj *Teskeredžić*.^{6, 7}

Nisu sačuvani ostaci niti jedne od ovih kula.⁸

Kreševljaković spominje i kulu u selu Voljice, koje leži pod Radušom planinom. Navodi da je kula prvobitno pripadala begovskog porodici Ljubunčić, a da je od Salih-bega Ljubunčića kulu kupio Remzi-beg Teskeredžić.⁹

Ljubunčića kula u Gornjem Voljicu je do kraja XX stoljeća bila u veoma dobrom stanju i u njoj se stanovalo. Nije poznat tačan period izgradnje kule, ali prema Hamdiji Kreševljakoviću slične kule građene su u Bosni i Hercegovini u periodu između XVII i XVIII stoljeća. U objektu se stanovalo tokom XX stoljeća. Kula je zapaljena i srušena 1992/1993. godine.

2. Opis dobra¹⁰

⁴ Kreševljaković, Hamdija, *Kule i odžaci u Bosni i Hercegovini*, Naše starine II, 1954., str.78.

⁵ *Pored kula, zbog nedostatka stambenog prostora, građeni su i odžaci ili konaci. Kula je uvijek građena na više spratova i od kamena, a odžaci (konaci) su jednospratne zgrade građene od kamena, ćerpiča i drveta. Osnova kule je skoro uvijek kvadratna, rijetko pravougaona, dok je osnova odžaka pravougaona.*

Hamdija Kreševljaković, *Kule i odžaci u Bosni i Hercegovini*, Naše starine II, 1954., str.71–86.

⁶ *Teskeredžići su begovska porodica iz Travnika.* Kamberović, Husnija, *Begovski zemljišni posjedi u Bosni i Hercegovini od 1878. do 1918. godine*, Hrvatski institut za povjest, Institut za historiju Sarajevo, Zagreb, 2003., str. 454. Njima su pripadala sela Moščani, Volari i Vilić-Polje, zvano i Saraj-Vilić. Kako se zvao njihov timar, zasada mi nije poznato. Iz ove porodice su početkom XIX stoljeća bila dva bosanska defterdara, i to Ahmed-beg timarski i Sulejman-beg finansijski. Ahmed-beg (1822–1832) je bio pristaša pokreta Husein-kapetana. Neko je od Vilića bio i *teskeredžija* i po njemu se prozvala jedna grana Vilića Teskeredžići *Danas ima tih Teskeredžića u Vilić-Polju i Gornjem Vakufu. Zadnji gospodar kule bio je Dujimović Pero.* Kreševljaković, Hamdija, *Kule i odžaci u Bosni i Hercegovini*, Naše starine II, 1954., str.81.

⁸ *Podatke o stanju kula na teritoriji općine Gornji Vakuf-Uskoplje Komisija je dobila od Halime Crnice, rođ. 1964. godine iz Gornjeg Vakufa-Uskoplja.*

⁹ Kreševljaković, Hamdija, *Kule i odžaci u Bosni i Hercegovini*, Naše starine II, 1954., str. 85.

¹⁰ *Opis urađen na osnovi ostaka kule, fotografije iz 1964. godine i na osnovi kazivanja Hadže Teskeredžića iz Voljica, rođenog 1948. godine, a živi u Bugojnu.*

Na osnovi ostataka kule može se utvrditi da je objekat imao pravougaonu osnovu čije dimenzije iznose oko 6,00 x 5,00 metara. Kula je imala prizemlje i dva sprata.

Sačuvani su svi vanjski zidovi kule u visini od 1,80 do 2,20 metra. Njihova debljina u prizemlju iznosi oko 80 cm, i prema vrhu se sužavala tako da je na spratovima ona mogla iznositi od 60 do 70 cm. Na istočnom zidu ostao je sačuvan otvor-puškarnica dimenzija 51 x 30/11 x 17 cm (unutrašnja / vanjska dimenzija). Kula je izgrađena na kosom terenu,

Na osnovi fotodokumentacije iz šezdesetih godina XX stoljeća može se odrediti da je kula bila visoka oko 7 metara (od terena do krova). Zidovi kule su bili blago zakošeni prema unutra (u odnosu na vertikalnu ravan),.

U kulu se ulazilo kroz drvena vrata koja su se nalazila na sjevernoj fasadi. Vanjski otvor je bio lučno zasveden. Iznad luka se nalazilo uklesan mač, dok se s unutrašnje strane vrata, nalazio mandal.¹¹

U prizemlju, na prvom i drugom spratu kule, nalazio se hodnik (pretprostor), u kojem je bilo smješteno dvokrako drveno stepenište. U prizemlju i na prvom spratu kule se nalazila jedna prostorija, dok su se na drugom nalaze dvije. U prizemlju je to bila magaza i gdje se na sjevernom i zapadnom zidu nalazio po jedan manji otvor (puškarnica).

Međuspratna konstrukcija je bila drvena. Unutrašnji zidovi su bili omalterisani krečnim malterom i okrečeni.

Svi prozori izvana su imali pravougaoni oblik dok su u unutrašnjosti bili lučno završeni u okvirima kamenim šembranama. Na svim prozorima nalazili su se demiri od kovanog željeza.

Kula je bila zidana od kamena krečnjaka: vertikalni uglovi kule su povezani blokovskom vezom od pravilnih klesanaca. Od pravilnih klesanaca bile su rađene prozorske šembrane, te okviri vrata. Zidovi su rađeni od pritesanog kamena.

Sve fasade su bile malterisane. Objekat je bio pokriven drvenim četverovodnim krovom-šindrom.

Kula je bila opasana zidom visine oko 2 metra do sredine XX stoljeća.

3. Dosadašnja zakonska zaštita

Dobro je bilo evidentirano pod nazivom Kula Ljubunčića, Voljice, Gornji Vakuf), ali nije upisano u Registar nepokretnih spomenika kulture SR BiH.¹²

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Nema podataka o istraživačkim i konzervatorsko-restauratorskim radovima.

5. Stanje dobra

Objekat je u veoma lošem stanju zbog gubitka tkiva građevine.

¹¹ Opis unutrašnje organizacije urađen je na osnovi kazivanja Hadže Teskeredžića iz Voljica, rođenog 1948. godine, a živi u Bugojnu.

¹² Dopis broj: 07-40-4-3630-1/13 od dana 03.06.2013. godine Zavod zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta.

Razlozi su sljedeći:

- kula je zapaljena tokom 1992–1995. godine i
- usljed nepoduzimanja mjera preventivne zaštite i izloženosti atmosferilijama nastala su teška konstruktivna oštećenja koja mogu prouzročiti potpuno urušavanje objekta.

6. Specifični rizici

Nepovoljni atmosferski utjecaji.

III – ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima ("Službeni glasnik BiH", br. 33/02 i 15/03), Komisija donosi odluku kao u dispozitivu. Odluka je utemeljena na sljedećim kriterijima:

A. Vremensko određenje

B. Historijska vrijednost

D. Čitljivost (dokumentarna, naučna, obrazovna vrijednost)

- iv. svjedočanstvo o određenom tipu, stilu ili regionalnom maniru,
- v. svjedočanstvo o tipičnom načinu života u određenom razdoblju.

E. Simbolička vrijednost

- i. tradicionalna vrijednost,
- v. značaj za identitet skupine ljudi.

G. Izvornost

- i. oblik i dizajn,
- ii. materijal i sadržaj,
- iv. tradicija i tehnike,

U prilogu ove odluke je sljedeća dokumentacija:

- kopija katastarskog plana,
- zemljišnoknjižni izvadak,
- fotodokumentacija.

Korištena literatura

U toku vođenja postupka proglašenja nacionalnim spomenikom *mjesto i ostaci historijskog spomenika Ljubunčića (Teskeredžića) kule u Voljicama, općina Gornji Vakuf-Uskoplje* korištena je sljedeća literatura:

1954. Kreševljaković, Hamdija, *Kule i odžaci u Bosni i Hercegovini*, Naše starine – Godišnjak Zavoda za zaštitu spomenika kulture Bosne i Hercegovine, broj II, Sarajevo, 1954. godine.

1954. Bejtić, Alija, *Prilozi za orijentalnu filologiju i istoriju jugoslovenskih naroda pod turskom vladavinom III-IV, 1952–1953.* Sarajevo: Štamparski zavod "Veselin Masleša", 1953.
1982. Rajković, Salih, *Kule i odžaci u Hercegovini, Stambeno-fortifikacioni objekti,* (naučnoistrživački rad) Sarajevo: Zavod za zaštitu spomenika kulture, Print, 1982.
2003. Kamberović, Husnija, *Begovski zemljišni posjedi u Bosni i Hercegovini od 1878. do 1918. godine,* Hrvatski institut za povjest, Institut za historiju Sarajevo, Zagreb, 2003.

Nosilac istraživanja i izrade Prijedloga odluke:

*Mejra Hodžić, diplomirani inženjer arhitekture,
vanjski saradnik Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika*